

ATATÜRK VE BELLETEN

Uluğ İğdemir

Türk Tarih Kurumu Başsekreteri

«Belleten» Atatürk'ün Tarih Kurumuna yadigâr bıraktığı kutsal bir addır. Atatürk bu ismi nasıl buldu? Belleten adının aranıp bulunuşunda ben de huzurlarında bulunmak şerefine nail olduğumdan Atatürk'ün aziz hatırasına tahsis edilen Belleten'in bu fevkalâde nüshasında bu tarihi hadiseyi tesbit etmeği vazife bildim.

Kuruma ait bazı işleri Asbaşkan Bayan Âfete arz etmek için 1936 yılı İkinci teşrininin sonlarında bir gün Çankaya'ya gitmiştim. Beni iç avludaki büyük havuza bakan resim salonunda kabul ettiler. Salonun ortasında ve küçük bir masanın etrafında bu işleri konuşuyorduk. Bunlar arasında Tarih Kurumu tarafından neşredilmesine karar verilen mecmuaya bir ad bulmak meselesi de vardı. Biz çalışırken Atatürk salonu teşrif ettiler ve bizden görüştüğümüz meseleler hakkında izahat istediler. Bayan Âfet mühim gördükleri noktalara dair izahat verdikten sonra çıkarılacak Bülten'e bir ad bulmak icap ettiğini, şimdi bunu düşünmekte olduğumuzu söylediler.

Atatürk «*Bülten*» ne demektir? diye sordular. Bayan Âfet bu kelimenin manasını izah edecekleri sırada: «İçeri geliniz, bunu orada konuşalım.» buyurdular. Hep beraber çalışma odalarına gittik. Burada bizi büyük çalışma masasında karşılıklarına oturtular ve mevcut lûgat kitaplarını getirmesi için kütüphane memuruna emir verdiler. Evvelâ fransızca Larousse'a bakıldı. Burada kelimenin italyanca *Bulletino* kelimesinden geldiği yazılıyor ve delâlet ettiği manalar izah ediliyordu. Bundan sonra sırasıyla ve daha büyük lûgat kitaplarına, fransız, lâtin dillerinin etimolojik lûgatlerine bakıldı. Bunlardan alınan malûmatta kelime lâtince *Bulla* sözüne götürülüyor, bu kelimenin de lâtinceye etrüşkçeden geçmiş olması ihtimali ileri sürülüyordu ¹⁾).

¹⁾ Bakınız: Belleten, sayı 1, S: 3

Atatürk bu araştırmalardan sonra *Pekarski*'nin Yakut dili lûgatini istediler. Lûgat gelmişti ki kapı açıldı ve o zaman Adliye Vekili bulunan Bay Şükrü Saraçoğlu içeri girdi. Atatürk ayağa kalkarak Bay Şükrü Saraçoğlunu karşıladılar ve: «gel bakalım Saraçoğlu, *Bulletin* kelimesinin aslını arıyoruz.» dediler. Sonra lûgatlerde tesadüf ettikleri kelimeleri Bay Saraçoğluna izah ettiler. Nihayet Yakut lûgatinde bu kelimeye çok benzeyen *Belieten* kelimesi bulundu. Bu kelimenin manası aşağı yukarı lâtincedeki kelimeye benziyordu. Mesele az çok tenevvür etmişti. Atatürk bu kelimeyi türkçedeki mana ve fonetik bakımından benzerleriyle mukayeseye başladılar. Bu kelimeler *Bel*, *Belge*, *Belli*, *Belletmek* kelimeleri idi. Nihayet mâna ve fonetik bakımından «*Bulletin*» sözüne pek yakın olan «*Belleten*» kelimesi bulundu. Atatürk bu kelimenin «*Bulletin*» mukabili kullanılabileceğini söylediler ve burada faksimilesini gördüğünüz bu iki kelimeyi bir kâğıda yazarak bize verdiler. İşte Türk Tarih Kurumunun neşir vasıtası olan mecmuanın tarihi adı Atatürk tarafından böyle konuldu.